

Lý Thánh Tông (1054- 1072)

Tác Giả: SAigon Echo s̄ u t̄ m
Thứ Ba, 24 Tháng 3 Năm 2009 03:28

Vua Lý Thánh Tông, tên thật là Nhật Tôn, đã 40 tuổi mà không có con, nên hết sức lo lắng cho việc kế vị sau này.

Đàn Lan - có thuyết cho rằng tên thật của bà là Lê Thị Yện Loan - là một cô gái hái dâu, chăn trâu ngoài đồng thành Thăng Long thời Lý. Đàn Lan ra đời ở làng Thổ Lũ (làng Sĩ sau đời là Siêu Lộ, nay là xã Đông Hưng, huyện Gia Lâm - Hà Nội) - năm nào không rõ, sách ghi rõ: bà nhập kinh thành Thăng Long vào năm 1117 - trên đời 70 tuổi - thời Lý Nhân Tông. Sách Mật Khê bút đàm của Phạm Hột có chép "Nhật Tôn (tức Lý Thánh Tông) mất, Cần Đức (Lý Nhân Tông) lên, dùng quan là Lý Thường Cát (Lý Thường Kiệt) và mẹ là thái phi Lê Thị Yện Loan cùng coi việc nước".

Câu chuyện Yện Loan vào cung vua Lý, đó là một giai thoại kỳ lạ được lưu truyền, được biết.

Thuở xưa vào năm Quý Mão (1063) Lý Thánh Tông đã đến bốn mươi tuổi. Vua chưa có con trai để truyền ngôi báu, đêm ngày trăn trăn lo lắng. Vua bèn thân hành đi cầu phúc các chùa chiền, miếu mạo nhưng không hiệu nghiệm, Lý Thánh Tông lo lắng cho triều đình nhà Lý và xã tắc Đệ Vi. Mùa xuân, vua và vợ viếng thăm chùa Dâu (thị trấn Đông Hưng quang phủ Thuận Thành) dân làng mê mê nghênh giá. Thánh Tông hoàng đế cùng hòa vào dân chúng trong hội làng đông vui. Trai gái, già trẻ các làng đua ra rước vua. Đoàn xa giá của vua đi đến đâu, các làng lân cận nô nức, đờ xô về phía trước. Duy chỉ một thôn nhỏ xinh đẹp của làng Sĩ và nữ nhân hái dâu, xem việc rước giá của vua không có quan hệ đến mình. Cô gái và nữ nhân mài bên bãi dâu, mặc cho đoàn người đi qua. Lý Thánh Tông lấy làm lạ, bèn cho đòi người con gái có vẻ "kiêu căng" đang đứng bên ruộng dâu kéo gàu tưới nước tưới ruộng để hỏi. Vua người trên kiêu trong thị lực làm lạ, truyền gọi người con gái, người con gái đứng trước cười cười, không có vẻ gì là luống cuống sợ hãi.

Qua câu chuyện, Vua Lý hết sức chú ý đến giọng nói thanh thoát như tiếng chuông của cô ta, và khi Vua tiếp lời khen, thì nàng mỉm cười mà hát một câu hát như sau:

*Nghe tiếng thanh thì tiếng cũng thanh
Chuông kêu đánh ở góc đình cũng kêu.*

Vua thấy cô gái ăn mặc quê mùa, nhưng có vẻ đoan trang dịu dàng, lối đi phong nhã, để đáp phần mình, lấy nghĩa khác hẳn những người con gái mà vua đã từng gặp. Vua yêu vì sắc, trân trọng vì tài, nên cho cô gái theo long giá về kinh đô. Cô gái làng quê được đón vào cung vua và lấy là Yện Loan. Những người con gái xinh đẹp, nhất là của làng Sĩ (Siêu Lộ) (Siêu Lộ). Những người con gái của làng Sĩ (Siêu Lộ) là ông vua chăm việc nước, luôn luôn thân chinh dẹp giặc. Vua ít nhận rượu thịt từ cung đàn Lan. Những lúc cung đàn Lan viếng tiếng đàn, tiếng sáo, thì buổi sáng hôm sau khi Thánh Tông đi truy về hội chùa Thổ Lũ,

Lý Thánh Tông (1054- 1072)

Tác Giả: SAigon Echo s̄ u t̄ m
Thứ Ba, 24 Tháng 3 Năm 2009 03:28

cung ̄ Lan ̄ i nh̄ n nh̄ p h̄ n x̄ a. Ȳ n Cô N̄ ng nh̄ "thông minh v̄ n s̄ n t̄ tr̄ i" đ̄ c h̄ c t̄ p, trau d̄ i đã tr̄ thành m̄ t cung phi "n̄ i danh tài s̄ c m̄ t th̄ i" kinh s̄ ầu thông, văn ch̄ ng uyên bác. Lý Thánh Tông đem lòng yêu m̄ n, phong làm ̄ Lan phu nhân, ̄ y tên cung ̄ Lan và cũng có ý k̄ nī m cô gái đ̄ ng t̄ a bên ḡ c lan, khi tuần ̄ nh đ̄ n b̄ kī n bū i đ̄ u ̄ làng S̄ i (Siêu Lō i).

Sau đó (1066), ̄ Lan sinh h̄ đ̄ c m̄ t hoàng t̄ ̄ y tên là Kī n Đ̄ c (Càn Đ̄ c). Càn Đ̄ c trán cao, tay dài quá ḡ i, thông minh, tū n tú, vua càng yêu đ̄ u h̄ n, Ȳ n Loan đ̄ c tôn là ̄ Lan nguyên phi - đ̄ ng đ̄ u các cung phi, sau thái h̄ u; con trai đ̄ c ̄ p làm thái t̄ .

Năm K̄ D̄ u (1069), Lý Thánh Tông thân chinh đi đánh gī c ngō i xâm. Trong khi vua cùng Lý Th̄ ng Kī t ̄ ngoài biên c̄ ng, ̄ Lan nguyên phi đ̄ m đang, chăm lo qū c s̄ , tr̄ n̄ c đ̄ u khī n có k̄ c̄ ng khī n th̄ n dân thán ph̄ c, cõi n̄ c đ̄ c yên vui. Lý Thánh Tông t̄ ngoài biên ̄ i đánh tr̄ n lâu ngày không th̄ ng, chán n̄ n rút quân quay v̄ . V̄ ch̄ a đ̄ n n̄ i, nghe dân chúng Châu C̄ Liên (Tiên L̄ , H̄ i H̄ ng) ca nḡ i nguyên phi ̄ Lan ̄ nhà tr̄ n̄ c r̄ t gī i, lòng dân c̄ m hóa, đ̄ c suy tôn là bà Quan Âm, vua Thánh Tông t̄ trách mình: "Nguyên phi là đàn bà còn làm đ̄ c nh̄ th̄ , ta là đàn ông há thua sao! Vua ̄ i tī p t̄ c tr̄ ra đánh gī c, ̄ n này th̄ ng tr̄ n. Năm đó, mùa h̄ vua đem quân v̄ ca khúc kh̄ i hoàn, đ̄ i xá cho thiên h̄ , gī m thū khóa, phát tī n ̄ a, thóc cho dân nghèo. ̄ Lan r̄ t nhân t̄ đ̄ y con ngoan, đào t̄ o con tr̄ thành m̄ t nhà vua anh minh sau này; ̄ i lo cho dân giàu n̄ c m̄ nh, yêu th̄ ng nhân dân đ̄ c m̄ i nḡ i kính ph̄ c.

Năm Nhâm Tý (1072) tháng giêng mùa xuân, Lý Thánh Tông m̄ t ̄ đ̄ n H̄ i Tiên. Hoàng thái t̄ Kī n Đ̄ c lên ngôi vua, t̄ c vua Lý Nhân Tông. Khi ̄ y vua m̄ i lên b̄ y, tôn m̄ là ̄ Lan nguyên phi lên làm Linh Nhân hoàng thái h̄ u. ̄ Lan v̄ a giúp coi trī u chính, v̄ a làm nhī m v̄ bà m̄ đ̄ y đ̄ con. Trong khi vua còn th̄ ̄ u, ̄ Lan đ̄ u khī n c̄ qū c gia, cùng t̄ t̄ ng Lý Th̄ ng Kī t ch̄ tr̄ ng đánh quân T̄ ng xâm ̄ c. Hai ̄ n quân T̄ ng đ̄ n (1075, 1077) vua Lý Nhân Tông ch̄ a quá 10 tū i, ̄ Lan đã cùng Thái s̄ Lý Đ̄ o Thành lo vī c binh ̄ ng chuȳ n ra tī n tuȳ n. Trong lúc T̄ qū c lâm nguy ̄ Lan đã cùng Lý Th̄ ng Kī t gī v̄ ng giang s̄ n, xã t̄ c; công ̄ y đ̄ i sau còn nh̄ c mãi.

̄ Lan xū t thân là m̄ t thôn n̄ , nên hī u th̄ u nh̄ ng kh̄ đau c̄ a nḡ i ph̄ n̄ nông dân vì nghèo kh̄ ph̄ i đem thân gán n̄ cho nhà giàu, bà cho xū t c̄ a trong kho chū c v̄ , và xây đ̄ ng ch̄ ng con h̄ nh phúc cho h̄ . V̄ vī c này Ngô Sĩ Liên đã có ̄ i bàn: "Con gái nghèo đ̄ n n̄ i ph̄ i đ̄ mình làm m̄ n, con trai nghèo đ̄ n n̄ i không v̄ đó là cùng dân c̄ a thiên h̄ . Thái h̄ u (t̄ c ̄ Lan) đ̄ i m̄ nh cho h̄ cũng là vī c nhân chính v̄ y!". ̄ Lan không nh̄ ng s̄ a sang vī c qū c chính, tặng c̄ ng quân đ̄ i, b̄ phòng, chăm lo vī c m̄ mang dân trí, vī c thi c̄ h̄ c hành và còn ban hành nhī u đ̄ u ích qū c ̄ i dân. ̄ Lan còn khuyên vua làm đ̄ u thī n, tr̄

Lý Thánh Tông (1054- 1072)

Tác Giả: SAigon Echo s̄ u t̄ m
Thứ Ba, 24 Tháng 3 Năm 2009 03:28

đi u ác. Bà hi u nh ng gian nan c a nông dân khi vi c nông trang cày b a không có trâu cày. Lan b o vua ph t t i n ng nh ng k tr m trâu và gi t trâu b a bãi; có l n bà đã nói v i vua: "G n đây ng i kinh thành và làng p đã có k tr n đi chuyên ngh tr m trâu. Nông dân cùng qu n. M y nhà ph i cày chung m t trâu. Tr c đây, ta đã t ng mách vi c y, và nhà n c đã ra l nh c m. Nh ng nay vi c gi t trâu l i có nhi u h n tr c". Nhân Tông bèn ra l nh ph t r t n ng nh ng ng i tr m và gi t trâu, ph t c v con và hàng xóm vì t i không t giác.

S ng trong l u son, gác tía mà lúc nào Lan cũng không quên đ n ng i nghèo, Lan v n chăm sóc đ n đ i s ng cùng c c a nông dân lao đ ng. Cũng nh Lý Thánh Tông, Lan th ng phát ch n thóc lúa cho k nghèo. Bà sùng đ o Ph t, a làm vi c t thi n l p nhi u đình chùa.

Bà th ng lui t i các đình chùa, trao đ i v i các tăng ni thuy t giáo đ o Ph t. Năm 1096, bà bày c chay à chùa Khai Qu c (t c sau là chùa Tr n Qu c à Thăng Long) th t các s . T i c xong, bà ng i kê c u đ o Ph t v i các v s già h c r ng. Bà h i v ngu n g c đ o Ph t à các n c và ta. Bà có óc phán đoán đòi h i các s "nói có sách mách có ch ng". Chính nh câu chuy n gi a bà và các v s th i Lý (sách Thiên uy n t p anh ng l c đ i Tr n còn ghi l i t ng t n chuy n này), mà đ n nay ta còn bi t g c tích s truy n bá đ o Ph t vào n c ta. Có l n bà đ n chùa Ph Minh (T Liêm) tranh lu n v i s Thông Bi n v nh ng đi u c a Ph t giáo. Bà cũng có làm nh ng bài kinh, có câu k còn truy n l i đ n ngày nay:

*S c là không, không t c s c
Không là s c, s c t c không
S c? Không? thôi m c c ,
M i th u đ c chân tông (*)*

Là m t n nông dân nghèo, đ c h ng phú quý vinh hoa, bà v n cho là đi u "s c s c, không không", đó là phù vân... Bà là m t ng i ph n v ng gi , ng c ngà vàng son không làm v n đ c tâm h n bà, cũng là m t ph n hi m có trong l ch s nghìn năm tr c.

Ngày 25 tháng 7 năm Đinh D u, H i t ng đ i khánh năm th 8 (1117) đ i Lý Nhân Tông, bà m t, đ c h a táng, dâng th y là Phù Thánh Linh Nhân Hoàng thái h u, mai táng à Th Lãng ph Thiên Đ c. Hi n nay còn mi u th bà à hai xã C m Đ i và C m C u huy n Gia L c, t nh H i D ng.